



संचालक फलोत्पादन
(कृषि आयुक्तालय)

कृषि भवन जवळ, शिवाजीनगर, पुणे-४११ ००५

दुरध्वनी क्र. ०२०-२५५३८०९५/२५५३७९५७

ई-मेल-

hortplantprotection@rediffmail.com

फॅक्स नं. ०२०-२५५३७५६५

पत्र

जा.क्र.कृआ/फलो-३/आपयो/१९-२०/मा.सू./^{LeY} १९
कृषि आयुक्तालय (फलोत्पादन विभाग), महाराष्ट्र राज्य
पुणे-४११ ००५, दिनांक २६/०७/२०१९

प्रति,

विभागीय कृषि सहसंचालक,
ठाणे / पुणे / नाशिक /
लातूर / अमरावती / नागपूर

**विषय:- आदिवासी कूटंबाच्या परसबागेत फळझाडे व भाजीपाला पिकाची लागवड योजना-
सन २०१९-२० मार्गदर्शक सूचना.**

संदर्भ:- १) शासन निर्णय क्र.बीयुडी-२०१९/प्र.क्र.०७/कार्यासन-६ दिनांक-२३/०७/२०१९
२) मार्गदर्शक सूचना क्र. कृआ/फलो-३/आपयो/ २०१८-१९/मा.सू./२९२१/१८,
दिनांक-०३/११/२०१८

राज्यातील पालघर, ठाणे, पुणे, अहमदनगर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगांव, नांदेड, अमरावती, यवतमाळ, गडचिरोली, चंद्रपूर व गोंदिया या जिल्ह्यांमध्ये आदिवासी कूटंबाच्या परस बागेत फळझाडे व भाजीपाला लागवड योजना राबविण्यास संदर्भीय १ च्या शासन निर्णयान्वये सन २०१९-२० करीता मान्यता प्राप्त झाली आहे.

संदर्भ २ अन्वये सन २०१८-१९ योजना अंमलबजावणीच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. सदर मार्गदर्शक सूचनेमध्ये जिल्हानिहाय भौतिक व आर्थिक लक्षांक व्यतिरिक्त काहीही बदल नसलेमुळे सन २०१८-१९ योजना अंमलबजावणीच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचनेनुसार कार्यवाही तात्काळ सुरु करण्यात यावी.

सन २०१९-२० चा जिल्हानिहाय भौतिक व आर्थिक लक्षांक सोबत सहपत्रित करण्यात येत आहे, तो विभागातील जिल्ह्यांना त्वरीत देण्यात यावा, तसेच योजना प्रभावीपणे राबविण्याच्या दृष्टीने आवश्यक ती कार्यवाही तात्काळ सुरु करण्यात यावी. भविष्यात मार्गदर्शक सूचनेमध्ये काही बदल झाल्यास ते आपणास कळविण्यात येतील.

सोबत- वरीलप्रमाणे

संचालक फलोत्पादन

कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य,
पुणे- ४११००५

प्रत-

१. ~~क्र. २५५३८०९५/२५५३७९५७~~ सचिव, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय विस्तार, मुंबई-३२ यांना माहितीस्तव सविनय सादर.

२. संचालक, कृषि प्रक्रिया व नियोजन, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-५ यांना माहितीसाठी तथा आवश्यक कार्यवाहीस्तव समादराने सादर.
३. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, पालघर, ठाणे, पुणे, अहमदनगर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगांव, नांदेड, अमरावती, यवतमाळ, गडचिरोली, चंद्रपूर व गोंदिया यांना माहितीसाठी तथा आवश्यक कार्यवाहीस्तव अग्रेषीत.

प्रपत्र-१

आदिवासी कुटुंबाच्या परसबागेत फळझाडे व भाजीपाला पिकाची लागवड योजना
सन २०१९-२० मधील प्रस्तावित कार्यक्रम

अ.क्र.	जिल्हा	लाभार्थी संख्या	खर्च प्रमाणक	एकूण लागणारी आर्थिक तरतूद(रु लाखात)
१	पालघर	९००	रु. २५२/-	२.२६८
२	ठाणे	४६०	प्रमाणे प्रति	१.१५९
३	पुणे	४५०	लाभार्थी	१.१३४
४	अहमदनगर	९००	खर्च	२.२६८
५	नाशिक	२०००		५.०४१
६	धुळे	७००		१.७६४
७	नंदुरबार	९००		२.२६८
८	जळगांव	२४०		०.६०५
९	नांदेड	४६०		१.१५९
१०	अमरावती	२७०		०.६८०
११	यवतमाळ	९००		२.२६८
१२	गडचिरोली	६२०		१.५६३
१३	चंद्रपूर	४७०		१.१८४
१४	गोंदिया	२५३		०.६३९
	एकूण	१५२३		२४.००



संचालक फलोत्पादन

(कृषि आयुक्तालय)

कृषि भवन जवळ, शिवाजीनगर, पुणे-४११ ००५

दुरध्वनी क्र. ०२०-२५५३८०९५/२५५३७९५७

ई-मेल- hortplantprotection@rediffmail.com

फॅक्स नं. ०२०-२५५३७५६५

पत्र

जा.क्र.कृआ/फलो-३/आपयो/१८-१९/मा.सू./ १८

कृषि आयुक्तालय (फलोत्पादन विभाग), महाराष्ट्र राज्य

पुणे-४११ ००५, दिनांक-३१/१०/२०१८

२९२९
३१७७/२०१८

प्रति,

विभागीय कृषि सहसंचालक,

ठाणे / पुणे / नाशिक /

लातूर / अमरावती / नागपूर

**विषय:- आदिवासी कुटुंबाच्या परसबागेत फळझाडे व भाजीपाला पिकाची लागवड योजना-
सन २०१८-१९ मार्गदर्शक सूचना.**

संदर्भ:- शासन निर्णय क्र.आपयो-२०१८/प्र.क्र.१७३/९ अे दिनांक-०१/१०/२०१८

राज्यातील पालघर, ठाणे, पुणे, अहमदनगर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगांव, नांदेड, अमरावती, यवतमाळ, गडचिरोली, चंद्रपूर व गोंदिया या जिल्ह्यांमध्ये आदिवासी कुटुंबाच्या परस बागेत फळझाडे व भाजीपाला लागवड योजना राबविण्यास संदर्भाय शासन निर्णयान्वये सन २०१८-१९ करीता मान्यता प्राप्त झाली आहे. योजना अंमलबजावणीच्या मार्गदर्शक सूचना सोबत सहप्रति करण्यात येत आहेत.

मार्गदर्शक सूचना व जिल्हानिहाय भौतिक व आर्थिक लक्षांक विभागातील जिल्ह्यांना त्वरीत देण्यात यावा, तसेच योजना प्रभावीपणे राबविण्याच्या दृष्टीने आवश्यक ती कार्यवाही तात्काळ सुरु करण्यात यावी

सोबत- वरीलप्रमाणे

संचालक फलोत्पादन

कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य,

पुणे- ४११००५

प्रत-

१. मा. अपर मुख्य सचिव, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय विस्तार, मुंबई-३२ यांना माहितीस्तव सविनय सादर.
२. संचालक, कृषि प्रक्रिया व नियोजन, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-५ यांना माहितीसाठी तथा आवश्यक कार्यवाहीस्तव समादराने सादर.
३. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, पालघर, ठाणे, पुणे, अहमदनगर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगांव, नांदेड, अमरावती, यवतमाळ, गडचिरोली, चंद्रपूर व गोंदिया यांना माहितीसाठी तथा आवश्यक कार्यवाहीस्तव अग्रेषीत.

आदिवासी कुटुंबाच्या परसबागेत फळझाडे व भाजीपाला पिकाची लागवड योजना

सन २०१८-१९ मार्गदर्शक सूचना

१. प्रस्तावना-

राज्यातील आदिवासी भागातील कुपोषणाचे प्रमाण कमी करण्याच्या उद्देशाने पौष्टीक आहार निर्माण करण्यासाठी आदिवासी कुटुंबाच्या परसबागेत फळझाडे व भाजीपाला लागवड करण्यास प्रोत्साहन देण्याची योजना राज्यात सन २००३-०४ पासून राबविण्यात येत आहे.

राज्यात आदिवासी भागात कुपोषणाचे प्रमाण जास्त असल्याने त्यांचे आहारात जीवनसत्व व इतर आवश्यक पोषक द्रव्ये उपलब्ध होण्याच्या हेतुने या कुपोषित भागासाठी पौष्टीक आहार योजना तयार करण्यात आली आहे. परसबागेत उपयुक्त फळे व भाजीपाल्याचा समावेश करून आहार अन्नद्रव्याच्या दृष्टीने परिपूर्ण करता येणे शक्य होईल, राज्यातील पालघर, ठाणे, पुणे, अहमदनगर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगांव, नांदेड, अमरावती, यवतमाळ, गडचिरोली, चंद्रपूर, गोंदिया या आदिवासी भागातील कुपोषणाचे प्रमाण कमी करण्याच्या उद्देशाने पौष्टीक आहार निर्माण करण्यासाठी आदिवासी कुटुंबाच्या घराभोवती असलेल्या परसबागेत विशिष्ट भाजीपाला व फळांची निवड करून लागवड करण्यास प्रोत्साहन देण्याची फळझाडे व भाजीपाला पिकाची योजनेस मान्यता प्राप्त झाली आहे. योजनेकरीता एकूण रु. २२.०० लाख अनुदानाची तरतुद मंजूर करण्यात आलेली आहे.

२. उद्दिष्ट

आदिवासी लाभार्थ्यांच्या परसबागेत फळझाड व भाजीपाला पिकांची लागवड करण्यासाठी ८,७३० उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले आहे. सदर उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी फळझाडे व भाजीपाल्याची कलमे/ रोपे ही शासकिय रोपवाटिका, कृषि विद्यापीठ रोपवाटिका अथवा नोंदणीकृत खाजगी रोपवाटीकांमधून पुरविण्यात यावीत. तसेच बियाणे, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ यांचेकडून उपलब्ध करून घ्यावे. कलमे/ रोपे व बी-बियाणाचा पुरवठा एकूण रु. २५२/- तरतुदीच्या व क्षेत्राच्या मर्यादेच्या अधीन राहून देण्यात यावा.

३. लाभार्थी निवड-

आदिवासी क्षेत्रातील ज्या कुपोषणग्रस्त गांवामधील आदिवासी कुटुंबाकडे शेतजमीन किंवा परसबाग उपलब्ध असेल अशा आदिवासी लाभार्थींची सन २०१८-१९ या वर्षी लाभार्थी म्हणून निवड करण्यात यावी. राजमाता जिजाऊ माता बाल आरोग्य व पोषण मिशनच्या बैठकातील निर्णयांची अंमलबजावणी होण्याच्या दृष्टीने लाभार्थी निवड करतांना ज्या आदिवासी कुटुंबात कुपोषित बालके असतील अशा आदिवासी शेतक-यांच्या कुटुंबाला या योजनेचा प्राधान्याने लाभ देण्यात यावा, मात्र यापूर्वी लाभ घेतलेल्या लाभधारकांना या योजनेचा पुन्हा लाभ देण्यात येऊ नये.

आदिवासी कुटुंबामध्ये कुपोषणाचा प्रश्न मोठ्या प्रमाणावर असल्याने विशेष बाब म्हणून ज्या जिल्ह्यातील सर्व आदिवासी शेतकऱ्यांना या योजनेचा यापूर्वी लाभ दिलेला आहे, अशा जिल्ह्यांमध्ये ज्या आदिवासी शेतकऱ्यांनी या योजनेमध्ये पुर्वी लाभ घेतलेला आहे त्यांना चक्रीय पध्दतीने किमान ५ वर्षांचे कालावधीनंतर पुनश्च: लाभ देण्यात यावा, असे प्रस्तावीत करण्यात येत आहे.

४. फळझाडे / भाजीपाला -

या कार्यक्रमांतर्गत १) चिकू २) आंबा ३) पेरू ४) दोडका ५) गवार ६) मेंथी ७) पालक ८) दुधी भोपळा चा मागणीनुसार इतर भाजीपाला जसे आळू, वांगी इ. स्थानिक गरजेनुसार आवश्यक / मागणी असलेली फळझाड ची कलमे/रोपे व भाजीपाला रोपे / बियाणे याचा पुरवठा करण्यात यावा.

५. लाभ द्यावयाचे साहित्य व सामुग्री पुरवठा -

लाभार्थीस कलमे/ रोपे तसेच बी-बियाणाचा पुरवठा एकूण रु. २५२/- तरतुदीच्या मर्यादेत आणि त्याचे परसबागेतील लागवड योग्य असलेल्या क्षेत्र मर्यादेच्या अधिन राहून देण्यात यावा.

६. अनुदान-

या योजनेतर्गत प्रति आदिवासी कुटुंबांना कमाल रु. २५२/- एवढा खर्च अपेक्षित आहे. याअंतर्गत आवश्यकतेनुसार फळझाडांची रोपे/कलमे व भाजीपाला बियाणे पुरविण्यात यावीत. लाभाधारकांना फळझाडे व भाजीपाल्याची कलमे/रोपे ही शासकिय अथवा नोंदणीकृत खाजगी रोपवाटिकांमधून घेता येतील. यापैकी बियाणे घटकाचा पुरवठा महाबीजकडून उपलब्ध करून पुरवठा करावा. प्रति लाभार्थी रु. २५२/- किंमतीची फळझाडे / भाजीपाला बियाणे याची सविस्तर माहिती खालील प्रमाणे-

आदिवासी शेतक-यांना द्यावयाचे लागवड साहित्य

अ.क्र	फळे / भाजीपाला	लाभार्थींना द्यावयाची कलमे/रोपे /बियाणे (संख्या प्रमाण)	अंदाजित रक्कम रुपये
१)	चिक्कू	१	६०
२)	आंबा	१	५०
३)	पेरू	१	४०
४)	दुधी भोपळा	५० ग्रॅम	२४.४०
५)	दोडका	५० ग्रॅम	२६.८५
६)	गवार	५० ग्रॅम	१८.५०
७)	मेथी	१०० ग्रॅम	११.००
८)	पालक	१०० ग्रॅम	२१.२५
९)	एकूण		२५२/-

७. अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा-

सदर कार्यक्रम संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचेमार्फत राबविण्यात यावा.

८. लाभार्थी प्रशिक्षण -

रोपांची लागवड, जोपासना, फळे काढणी व भाजीपाला यांचे खाद्यपदार्थ तयार करणे इत्यादीबाबत प्रशिक्षण ग्रामस्तरावर देण्यात यावे. प्रशिक्षणासाठी होणारा खर्च आत्मा मधून करण्यात यावा.

९. सनियंत्रण व आढावा -

संबंधीत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी या योजनेचा गांविहाय आढावा घेऊन लागवडी संबंधीचा अहवाल व योजनेचा प्रगती अहवाल विभागीय कृषि सहसंचालक यांचेमार्फत संचालक (फलोत्पादन) यांना सादर करावा.

१०. योजनेअंतर्गत तपासणी-

या योजनेतर्गत लागवड केलेल्या परसबागेतील लागवडीची तपासणी खालील मापदंडानुसार करण्यात यावी.

१)	विभागीय कृषि सहसंचालक	०.५ टक्के
२)	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	१ टक्के
३)	उपविभागीय कृषि अधिकारी	२ टक्के
४)	तालुका कृषि अधिकारी	५ टक्के
५)	मंडल कृषि अधिकारी	२५ टक्के
६)	कृषि पर्यवेक्षक	१०० टक्के

११ मुल्यमापन-

या योजनेचे मुल्यमापन दरवर्षीप्रमाणे करण्यात येऊन त्याबाबतचा मुल्यमापन अहवाल खालील प्रमाणे विहित तक्ता क्र-१ ते ४ मध्ये पाठविण्यात यावा.

तक्ता क्रमांक-१

१	लाभार्थीचे नांव	
२	गावाचे नांव	
३	तालुका	
४	जिल्हा	
५	लाभार्थीचे वर्गीकरण	आदिवासी / बिगर आदिवासी

तक्ता क्रमांक-२

योजनेत सहभागी झाल्याचे वर्ष			
योजनेअंतर्गत फळझाडे/ भाजीपाला यापैकी कशाचा समावेश होता (नांवे व संख्या द्यावी)			
अ.क्र	फळे/भाजीपाला प्रकार (लागवड साहित्य)	लाभार्थीना द्यावयाची कलमे/रोपे /बियाणे (संख्या प्रमाण)	अंदाजित रक्कम रुपये
१०)	चिक्कू	१	६०
११)	आंबा	१	५०
१२)	पेरू	१	४०
१३)	दुधी भोपळा	५० ग्रॅम	२४.४०
१४)	दोडका	५० ग्रॅम	२६.८५
१५)	गवार	५० ग्रॅम	१८.५०
१६)	मेथी	१०० ग्रॅम	११.००
१७)	पालक	१०० ग्रॅम	२१.२५
१८)	एकूण		२५२/-

तक्ता क्रमांक-३

१	लाभार्थीने लाभ घेतलेले वर्ष						
२	लाभार्थीस मिळालेले उत्पादन						
	फळपिके				भाजीपाला		
	फळपिकाचे नांव	उत्पादन (किलो)			भाजीपाला पिकाचे नांव	उत्पादन (किलो)	
स्वतः वापर		विक्री	एकूण	स्वतः वापर		विक्री	एकूण
१	चिक्कू				१) मेथी,		
२	आंबा				२) पालक		
३	पेरू				३) दुधी भोपळा		
					४) गवार		
					५) दोडका		
इतर भाजीपाला जसे आळू, वांगी इ. त्याचप्रमाणे स्थानिक गरजेनुसार आवश्यक / मागणी असलेली फळझाडे यांची कलमे/रोपे तसेच भाजीपाला रोपे / बियाणे							
	एकूण				एकूण		

तक्ता क्रमांक-४

१	योजनेबाबत लाभार्थीचे अभिप्राय	
२	क्षेत्रिय अधिकारी / कर्मचारी यांचे अभिप्राय	
३	क्षेत्रिय अधिकारी / कर्मचारी यांचे नांव, हुद्या व सही	

गोषवारा पत्रक

अ.क्र.	गावाचे नांव	तालुका	लाभार्थी संख्या	यशस्वी लाभार्थी संख्या	अयशस्वी लाभार्थी संख्या	पुरविण्यात आलेल्या कलमा / रोपांची संख्या	पुरविण्यात आलेल्या निविष्ठा / किलो ग्रॅम
१	२	३	४	५	६	७	८

१२ आहरण व संवितरण अधिकारी-

या कार्यक्रमासाठी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांना जिल्हास्तरावर आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून प्राधिकृत करणेत येत आहे.

१३ अनुदान लेखाशिर्ष

या योजनेतर्गत होणारा खर्च रु. २२.०० लाख (अक्षरी रु. बावीस लाख फक्त) सन २०१८-१९ या वर्षाकरिता मंजूर व अर्थसंकल्पित केलेल्या तरतूदीनुसार खालील लेखाशिर्षातून भागविण्यात यावा.

मागणी क्र. डी-३, २४०१ - पीक संवर्धन

११९ बागायती व भाजीपाला पिके

(०१) (२७) आदिवासी जिल्ह्यात परसबाग योजना

(२४०१ ३६५४) ३३ अर्थसहाय्य

१४ मंजूर कार्यक्रम-

या योजनेतर्गत राबवावयाच्या जिल्हा निहाय कार्यक्रमाचे प्रपत्र-१ सोबत सहपत्रित करणेत येत आहे. तसेच आदिवासी जिल्हयामधील तालुक्यांची यादी प्रपत्र-२ मध्ये सहपत्रित करणेत येत आहे. त्याप्रमाणे योजना राबविणेबाबत तात्काळ कार्यवाही करणेत यावी.

प्रपत्र-१

आदिवासी कुटुंबाच्या परसबागेत फळझाडे व भाजीपाला पिकाची लागवड योजना
सन २०१८-१९ मधील प्रस्तावित कार्यक्रम

अ.क्र.	जिल्हा	लाभार्थी संख्या	खर्च प्रमाणक	एकूण लागणारी आर्थिक तरतूद(रु लाखात)
१	पालघर	८५३	रु. २५२/-	२.१५०
२	ठाणे	४२७	प्रमाणे प्रति	१.०७५
३	पुणे	४२७	लाभार्थी	१.०७५
४	अहमदनगर	८५३	खर्च	२.१५०
५	नाशिक	१७०६		४.३००
६	धुळे	६४०		१.६१२५
७	नंदुरबार	८५३		२.१५०
८	जळगांव	२१३		०.५३७५
९	नांदेड	४२७		१.०७५
१०	अमरावती	२५६		०.६४५
११	यवतमाळ	८५३		२.१५०
१२	गडचिरोली	५९७		१.५०५
१३	चंद्रपूर	४२७		१.०७५
१४	गोंदिया	१९८		०.५००
	एकूण	८७३०		२२.००

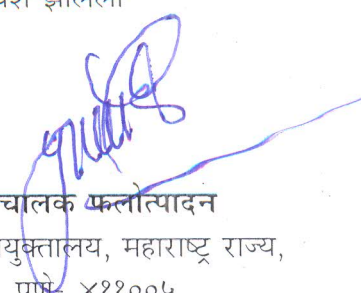
प्रपत्र-२

आदिवासी उपायोजनेअंतर्गत जिल्हानिहाय तालुक्यांची माहिती

अ.क्र	जिल्हा	उपाययोजनेतर्गत समाविष्ट तालुके
१	ठाणे	१) शहापूर २) भिवंडी ३) मुरबाड
२	पालघर	१) डहाणू २) तलासरी ३) पालधर ४) वसई ५) मोरवाडा ६) जव्हार ७) वाडा
३	पुणे	१) जुन्नर २) आंबेगाव
४	नाशिक	१) कळवण २) सुरगाणा ३) बागलाण ४) पेठ ५) दिंडोरी ६) इगतपुरी ७) नाशिक ८) त्र्यंबकेश्वर
५	धुळे	१) साक्री २) शिरपूर
६	नंदुरबार	१) तळोदा २) अक्राणी (धडगांव) ३) अक्कलकुवा ४) नवापूर ५) शहादा ६) नंदुरबार
७	जळगांव	१) चौपडा २) यावल ३) रावेर
८	अहमदनगर	अकोले
९	नांदेड	किनवट
१०	यवतमाळ	१) मारगेगाव २) यवतमाळ ३) बाभुळगाव ४) कळंब ५) राळेगांव ६) केळापूर ७) घाटंजी ८) पुसद ९) महागाव १०) उमरखेड
११	गडचिरोली	१) सिरोंचा २) अहेरी ३) एटापल्ली ४) धानोरा ५) कुरखेडा

अ.क्र	जिल्हा	उपाययोजनेतर्गत समाविष्ट तालुके
		६) गडचिरोली ७) आरमोरी ८) चार्माशी
१२	चंद्रपूर	१) राजूरा २) गोदपिंपरी ३) मूळ ४) चंद्रपूर ५) नागाभिड ६) शिंदेवाही ७) ब्रम्हपुरी ८) चिमूर ९) वरोरा १०) भद्रावती
१३	अमरावती	१) धारणी २) चिखलदरा
१४	गोंदिया	१) गोंदिया २) गोरेगांव ३) तिरोडा ४) अर्जुनी/मोर ५) देवरी ६) आमगांव ७) सालेकसा ८) सडक अर्जुनी

टिप : उपरोक्त तालुक्याव्यतिरिक्त नवीन तालुक्यांचा आदिवासी विभागामार्फत समावेश झालेला असल्यास त्या तालुक्यामध्येही ही योजना राबविण्यात यावी.


संचालक फलोत्पादन
कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य,
पुणे- ४११००५